

УДК 81.373.6

Л. В. Мосієвич

Класичний приватний університет (м. Запоріжжя)

РОЛЬ ГЕНЕРАЛІЗАЦІЇ В УТВОРЕННІ АНГЛОМОВНИХ ЕВФЕМІЗМІВ

Розглянуто сутність генералізації на когнітивному рівні. Визначено її роль в утворенні евфемістичного ефекту та проаналізовано гіперонімічні і гіпонімічні зв'язки між евфемізмами.

Ключові слова: евфемізм, гіперонімічні і гіпонімічні зв'язки, генералізація, суперордиантний рівень, сфера-джерело, сфера-мішень.

Мосієвич Л. В. Класический приватный университет (г. Запорожье). **РОЛЬ ГЕНЕРАЛИЗАЦИИ В ОБРАЗОВАНИИ АНГЛОЯЗЫЧНЫХ ЭВФЕМИЗМОВ**

Рассмотрена суть генерализации на когнитивном уровне. Определена ее роль в образовании эвфемистического эффекта и проанализированы гиперонимические и гипонимические связи между эвфемизмами.

Ключевые слова: эвфемизм, генерализация, гиперонимические и гипонимические связи, суперордиантный уровень, сфера-источник, сфера-мишень.

Mosiyevych L. V. Classical Private University (Zaporizhzhya). **THE ROLE OF GENERALIZATION IN THE FORMATION OF ENGLISH EUPHEMISMS**

The aim of the article is to examine the role of cognitive mechanism such as generalization in the formation of euphemisms. In order to gain it we need to achieve several objectives: to reveal the essence of generalization and to analyze its role in the formation of euphemistic effect. A euphemism is defined as an alternative to a dispreferred expression, in order to avoid possible loss of face: either one's own face or, through giving offense, that of the audience, or of some third party. A euphemism is then a term used to avoid making oneself look bad in front of others (positive face of the speaker), to express oneself without restriction (negative face of the speaker), and to avoid offending the listener (listener's negative face).

Generalization is a statement in which you say or write something very basic, based on limited facts, that is partly or sometimes true. Generalization involves hyponymous and hypernymous relationships. Hyponymy shows the relationship between the more general terms (hypernyms) and the more specific instances of it (hyponyms). A hyponym is a word or phrase whose semantic field is more specific than its hypernym. The semantic field of a hypernym, also known as a superordinate, is broader than that of a hyponym. An approach to the relationship between hyponyms and hypernyms is to view a hypernym as consisting of hyponyms. This, however, becomes more difficult with abstract words such as imagine, understand and knowledge.

Thus, we may state that generalization is a cognitive mechanism which plays a significant role in the formation of euphemisms. The lexical components of superordinate field help to veil or to neutralize something negative.

Key words: euphemism, generalization, superordinate field, hyponymous and hypernymous relationships, source domain, target domain.

Постановка проблеми. В останні десятиліття ХХ і на початку ХХІ ст. стрімко зростає науковий інтерес до евфемізмів як складника мовної картини світу англomовного суспільства, їх лексико-семантичних і функціональних характеристик. Однак ґрунтовних праць з питань когнітивних параметрів англomовної евфемії, зокрема когнітивних механізмів утворення евфемізмів, досі немає.

Аналіз останніх досліджень. Науковці розглядають проблеми визначення евфемізму та його відокремлення від табу (В. І. Заботкіна), засоби утворення евфемізмів (А. М. Кацев, Л. П. Крисін), аналізують евфемізми та дисфемізми в кон-

тексті гендера (Л. Порохницька), медичного, педагогічного (Н. Тишина), а також політичного дискурсу (Т. Абакова).

Мета написання нашої статті – визначення ролі генералізації в утворенні евфемізмів. Поставлена мета потребує виконання таких **завдань**: виявлення сутності генералізації на когнітивному рівні; з'ясування її ролі в утворенні евфемізмів.

Об'єкт дослідження – англomовні евфемістичні одиниці. **Предмет дослідження** – механізм генералізації в утворенні евфемізмів. **Матеріал дослідження** – вибірка евфемістичних одиниць із англomовних словників евфемізмів та англomовних сучасних політичних текстів.

Евфемізми – це емоційно нейтральні слова або вирази, які вживають замість синонімічних їм слів і виразів, що видаються мовцями непристойними, грубими або нетактовними [5, с. 3]. Одним із основних і найбільш поширених способів утворення евфемізмів є генералізація концептуального змісту. Суть цього механізму полягає в репрезентації концепту базового рівня за рахунок засобів репрезентації суперординатного рівня. Під базовим ми розуміємо рівень, який позначає конкретні явища або предмети. Під суперординатним – рівень абстрактних понять [12, с. 15]. Евфемістичний ефект вислову в такому випадку має місце за рахунок того, що для концептів суперординатного рівня не властиве виділення окремих, у тому числі й оцінних характеристик [1, с. 44]. В. П. Москвін даний спосіб називає гіперонімізацією, оскільки генералізація значення досягається в основному за допомогою гіпер-гіпонімічних замінів [5, с. 65].

Генералізація концептуального значення може відбуватися двома способами: використання слів із узагальненою семантикою і використання гіперонімів («слова з ширшим значенням (обсягом поняття) щодо слова з менш широким значенням» [3]). Якщо евфемістичний ефект висловлювання досягається за рахунок звернення до номінації з широкою семантикою, у результаті перейменування відбувається розмивання змісту і нейтралізація тих характеристик вихідного концепту, які викликають негативне ставлення.

Зв'язки між евфемізмами та їх прямими назвами бувають **гіперонімічними і гіпонімічними** [7, с. 118]. **Гіперонім** – це слово з ширшим значенням (обсягом поняття) щодо слова з менш широким значенням [3], **гіпонім** – видове позначення родового слова [4, с. 281]. Гіпероніми двох видів є евфемізмами щодо заборонених мовних одиниць:

1) слова з «дифузною семантикою» (у А. Россовой «розсіяна семантика» [6, с. 97]), десемантизовані іменники, дієслова, займенники у функції іменника або предиката: *it, that, something* etc; Н. Ц. Босчаєва називає такі слова дейктичними [2, с. 100], а В. Іванс – shellwords (*case, chance, fact, idea, news, point, problem, position, reason, report, situation, thing*) [9, с. 15];

2) повнозначні слова зі зниженим рівнем конкретності, наприклад: *procedure* замість *plastic surgery*, *condition* замість *pregnancy*.

Названі гіпероніми здатні заміщати заборонені мовні одиниці різних тематичних полів. Так, гіперонім «it» заміняє:

- а) прямі назви смерті і хвороб;
- б) назви, які стосуються фізіологічної сфери;
- в) назви статевої сфери [7, с. 120].

Гіпер- і гіпонімічні зв'язки називають основоположними семантичними зв'язками, які всі розуміють на інтуїтивному рівні [8, с. 4]. Якщо евфемістичний ефект вислову заснований на репрезентації вихідного концепту за допомогою звернення до його гіперонімів, відбувається депрофілювання тих специфічних

характеристик його змісту, наявністю яких обумовлена характерна для нього негативна конотація. Наприклад, сема **involvement** («the act of taking part in an activity, event or situation») евфемізує поняття **invasion** та є її гіперонімом. Вона сприяє нейтралізації таких негативних характеристик сфери-джерела, як *army, force, control*: **invasion** – *an occasion when one country's army goes in to another country to take control of it by force* [13, с. 797]: «...German Chancellor Angela Merkel said on Tuesday her government was "not satisfied" with the progress in implementing the Minsk agreement, but added that there were no plans at present for further economic sanctions against Russia over its **involvement** in Ukraine» (BBC News: 12/11/2014).

Зіткнення двох автомобілей англійською – **crash**. Але дуже часто цю назву евфемізують як **accident** [11, с. 282]. Даний евфемізм із більш широким значенням відображає цю подію менш жахливо та ускладнює її візуалізацію. Сема **crash** є більш конкретною: *an accident that happens when a moving vehicle hits something causing damage* [13, с. 345]. Евфемістичний ефект досягається, оскільки сема **accident** не має таких неагтивних компонентів, як *hit* та *damage*.

У наступному прикладі як евфемізм вжито номінацію з більш широкою семантикою – **conflict** (замість **war**). Вона сприяє нейтралізації таких негативних характеристик сфери-джерела, як *fighting between two or more countries that involves the use of armed forces and usually continues for a long time* [13, с. 1677]. Також сема **conflict** підкреслює тимчасовість дій: «...The European OSCE monitoring mission has warned of "a real risk" of further escalation in a **conflict** that has killed more than 4,000 people» (BBC News: 12/11/2014).

У результаті евфемістичних заміन **bribery** < **soft commission** [10, с. 354, 377] у процесі переходу від базового рівня до суперординатного із вихідного концептуального змісту зберігається тільки компонент *money* (**commission**: *money payed* [13, с. 291], **bribery**: *the crime of giving money or presents to some one so that they will help you by doing some thing dishonest or illegal* [13, с. 176]), зникають компоненти *crime, dishonest, illegal*. Змістова невизначеність остаточної номінації (мета може бути будь-якою, цілком законною, суб'єкт діє на свій розсуд) повністю нейтралізує негативну оцінку.

Висновки. Таким чином, генералізація має значний евфемістичний потенціал, оскільки заміна небажаної номінації родовим поняттям (гіперонімом), словом з широкою семантикою, дозволяє зняти негативну оцінку. Сприйняття денотата у свідомості адресата не викликає конкретних ментальних репрезентацій. Евфемізмам, утвореним за допомогою генералізації концептуального змісту, як правило, не характерна оцінність, оскільки вони репрезентують концепти суперординатного рівня.

Перспективи подальших досліджень передбачають виявлення ролі когнітивних механізмів в утворенні евфемізмів, які вербалізують україно-російський конфлікт.

Бібліографічні посилання

1. **Болдырев Н. Н.** Теоретические аспекты языковой концептуализации / Н. Н. Болдырев // Когнитивные исследования языка : монография. – М.; Тамбов, 2009. – С. 25–77.
2. **Босчаева Н. Ц.** Контекстуальные условия реализации эвфемистической функции действительных слов / Н. Ц. Босчаева // Вопр. англ. контекстологии. – 1990. – Вып. 3. – С. 99–105.

3. **Брокгауз Ф. А.** Энциклопедический словарь [Электронный ресурс] / Ф. А. Брокгауз, И. А. Эфрон. – Режим доступа : http://dic.academic.ru/dic.nsf/brokgauz_efron/14/. – Загл. с экрана.
4. **Левицкий В. В.** Семасиология : монография / В. В. Левицкий. – Изд. 2-е, исправл. и дополн. – Винница : Нова кн., 2012. – 680 с.
5. **Москвин В. П.** Эвфемизмы: системные связи, функции и способы образования / В. П. Москвин // Вопр. языкознания. – 2001. – № 3. – С. 58–67.
6. **Россова А. В.** Эвфемизм / А. В. Россова // Речевое общение. Вестн. Рос. риторич. асоц. / под ред. А. П. Сквородникова. – Красноярск, 2000. – Вып. 1(9). – С. 96–99.
7. **Сеничкина Е. П.** Эвфемизмы русского языка : спецкурс : [учеб. пособие] / Е. П. Сеничкина. – М. : Высш. шк., 2006. – 151 с.
8. **Cruse D. A.** Hyponymy and its varieties / D. A. Cruse // The semantics of relationships: An interdisciplinary perspective [ed. by Rebecca Green]. – The Netherlands : Kluwer Academic Publishers, 2002. – P. 3–21.
9. **Evans V.** How words mean: Lexical Concepts, Cognitive Models and Meaning Construction / V. Evans. – Oxford : Oxford University Press, 2009. – 400 p.
10. **Holder R. W.** Dictionary of euphemisms / R. W. Holder. – Oxford University Press, 2008. – 412 p.
11. **Keyes R.** Unmentionables / R. Keyes. – London : John Murray Publish, 2010. – 342p.
12. **Lakoff G.** Women, Fire, and Dangerous Things. What Categories Reveal about the Mind / G. Lakoff. – Chicago and London : The University of Chicago Press, 1986. – 632 p.
13. **McMillan English Dictionary.** New Edition. – Oxford : McMillan Education, 2008. – 1745 p.

Надійшла до редколегії 03.02.15

УДК 81.367.622

И. И. Меньшиков

Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара

ОСОБЕННОСТИ СИНТАКСИЧЕСКОЙ СОЧЕТАЕМОСТИ РУССКИХ СУБСТАНТИВАТОВ

Рассмотрен один класс субстантивированных адективов, в основном прилагательных и причастий, в плане возможности их функционирования в качестве стержневых слов соответствующих субстантивных словосочетаний. Введено понятие эмотивного субстантивата как эмоционально нагруженной лингвистической фигуры. Указано, что сочетаемостные возможности такого субстантивата существенно отличаются от аналогичных возможностей как собственно существительных, так и собственно прилагательных, а также причастий, и что эти отличия обусловлены определёнными экстралингвистическими факторами, связанными с обстановкой и условиями коммуникации.

Ключевые слова: субстантиват, парадигма, редукция, стержневое слово, субстантивное словосочетание, сочетаемостные возможности, экстралингвистический фактор.

Меньшиков И. И. Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара.
ОСОБЛИВОСТІ СИНТАКСИЧНОЇ СПОЛУЧУВАНОСТІ РОСІЙСЬКИХ СУБСТАНТИВАТИВ

Розглянуто один клас субстантивованих ад'єктивів, в основному прикметників та дієприкметників, щодо можливості їх функціонування як стержневих слів відповідних субстантивних словосполучень. Введено поняття емотивного субстантивата як емоційно навантаженої лінгвістичної фігури. Вказано, що можливості сполучуваності такого субстан-